

Wandeling 1

Halte 9: Huwelijksmigratie en gezinshereniging

Na de 'golden sixties' begint de economie, tegen het einde van de jaren zestig, weer te slabakken. In 1968 kent België al een vrij hoge werkloosheid (101.000 volledig werklozen). Het beleid zal hier, zoals voordien zo vaak gebeurde, op reageren door minder nieuwe arbeidsmigranten toe te laten en de aanwezige migranten aan te porren weer te vertrekken. In 1968 en voornamelijk 1969 wordt het aantal toegestane eerste arbeidsvergunningen al drastisch verminderd. Kinderen boven de 15 die hun ouders met een B-vergunning komen vervoegen, krijgen niet meer automatisch dezelfde kaart. Houders van een B- of C-kaart krijgen zestig dagen na het verstrijken van hun arbeidsvergunning geen werkloosheidsvergoeding meer. Zo hoopt het beleid het teveel aan buitenlandse arbeiders weg te jagen. Hoewel de vakbond ACV (die tegen 1968 al duidelijk de kant van de migrantenarbeiders heeft gekozen en solidair wil zijn) tegen zo een uitjaagbeleid is, wordt de tendens verder gezet.

Vanaf 1970 start een periode van stabilisatie. Er worden voornamelijk arbeidsvergunningen zonder immigratie toegekend: aan de gezinsleden van buitenlanders die al in ons land verbleven. Arbeidsvergunningen met immigratie worden in hoofdzaak toegekend aan Japanse, Noordamerikaanse, Zweedse,... kaderleden of gespecialiseerde werknemers. Omwille van de toenemende werkgelegenheids crisis wordt er op **1 augustus 1974** een immigratiestop afgekondigd. Vlak voor migratiestop wordt er nog een eenmalige regularisatie gehouden, waarmee zo'n 7.448 mensen (voornamelijk Turken en Marokkanen) een definitieve verblijfsvergunning krijgen.

Vanaf dan kunnen 'arbeidsmigranten' enkel nog binnen onder erg strenge voorwaarden. Het merendeel van de arbeidskaarten wordt toegekend aan onderdanen van landen die over hooggeschoolde arbeidskrachten beschikken en de groep die hiervan gebruik maakt blijft relatief laag.

Gezinshereniging, gezinsvorming en naturalisaties

In 1975 zijn in België 200.000 buitenlanders als werknemers tewerk gesteld. Samen met hun gezinsleden vormen ze een totaal van 700.000 vreemdelingen in België. Met de migratiestop van 1974 zal hun aantal echter niet plots stilvallen. De aanwezige migrantengroep zal blijven groeien. Deels door 'natuurlijke groei', anderzijds door **gezinshereniging** (het naar hier halen van in het thuisland achtergebleven partner, ouders of kinderen) en **gezinsvorming** (huwen met een bruid uit het buitenland die dan ook naar België komt).

Gezinshereniging en gezinsvorming

Gezinshereniging werd zoals gezegd vanaf de jaren zestig – naast een vraag van de migranten zelf – een Belgische beleidskeuze. Om te verhinderen dat buitenlandse arbeiders weer snel zouden vertrekken (uit heimwee, of omdat het werk te zwaar was) werden ze aangespoord hun gezin ook mee naar België te nemen. België gaf hier zelfs premies voor. Bijkomende doelstelling van België was kroostrijke gezinnen naar België halen, om zo de dreigende vergrijzing betaalbaar te houden.

Waar de Turkse en Marokkaanse mannen in het begin – wanneer ze hun verblijf hier nog als tijdelijk zien – vooral alleen komen, komt de gezinshereniging vooral vanaf de jaren zeventig en zeker na de migratiestop op gang. Zeker Turken en Marokkanen hebben blijvend van deze mogelijkheid tot gezinshereniging gebruik gemaakt. Zelfs wanneer in de jaren tachtig (met de wet Gol) de voorwaarden verscherpen, blijven migranten hun familieleden naar België halen.

Gezinsvorming of huwelijksmigratie stelt een migrant (of een Belg) in staat met een partner uit het buitenland te huwen en deze naar België te halen. Ook hier hebben Marokkanen en Turken na de migratiestop veelvuldig gebruik van gemaakt.

Gezinshereniging en gezinsvorming zijn zo, na de migratiestop van 1974, het **belangrijkste kanaal** geworden waarlangs nog migranten binnen komen. De jaarlijkse instroom kan geschat worden op 15.000 tot 20.000, maar dat is een benadering. Juiste cijfers zijn niet voorhanden.

Voor de huwelijksmigranten is het opvallend dat een derde uit Turkije en Marokko komt.

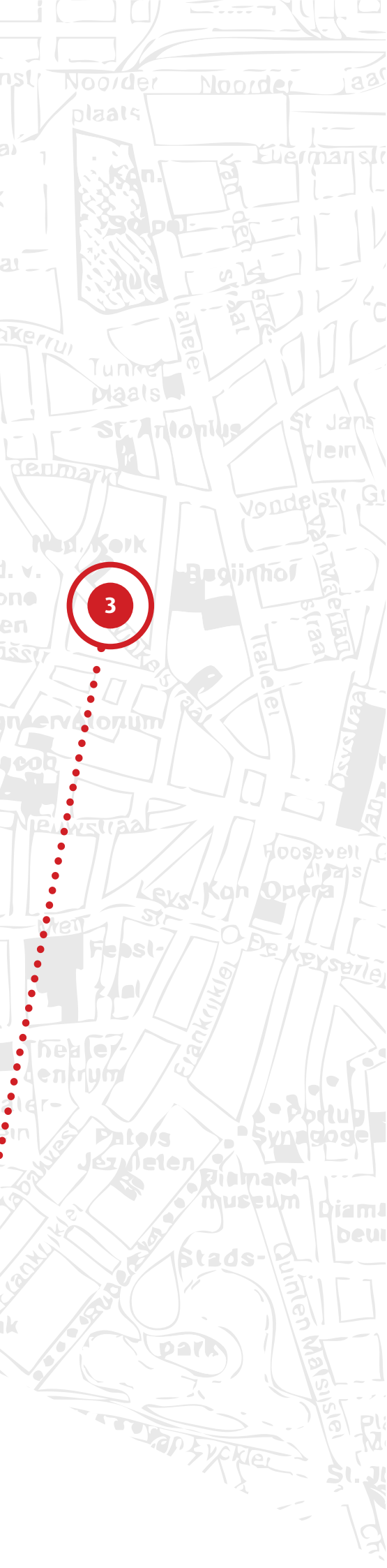
Vooraf gezinsvorming of huwelijksmigratie ligt de laatste jaren sterk onder vuur. De **stereotypen rond huwelijksmigratie** zijn daarbij vaak gehoord. Het zou vooral gaan om dominante migrantenvaders die hun dochters verplicht uithuwelijken; dat meisjes zo slachtoffer worden van achterhaalde huwelijkstradities; dat ze daarmee vaak in verstikkende huwelijken terecht komen; dat de partner in het buitenland wordt gekozen, het 'eigen volk' dus blijkbaar niet goed genoeg is en dat dit nog maar eens het slechts geïntegreerd zijn van de Turken en Marokkanen bewijst; dat met de huwelijksmigratie enkel nog meer laag geschoolde buitenlanders naar hier worden gehaald en de druk op onze sociale zekerheid én arbeidsmarkt dus nog groter wordt;...

Hier past enige nuancering. Ten eerste moet er een **onderscheid** gemaakt worden tussen een **gedwongen** en een **gearrangeerd** huwelijk. Er zijn verschillende soorten huwelijk: (1) de ouders beslissen zonder inspraak van de betrokkene; (2) de ouders regelden het huwelijk maar vroegen om goedkeuring van de kinderen; (3) de kinderen regelden het huwelijk maar vroegen om toestemming van de ouders; (4) de kinderen beslisten alles zelf. De eerste vorm is eerder zeldzaam (minder dan 10% bij de Turken, minder dan 3% bij de Marokkanen) en kwam vooral voor bij de eerste Marokkaanse en Turkse migranten in de jaren zestig: de achtergebleven familie regelde thuis dan een bruid of bruidegom. Na de eerste generatie migranten kwam vooral de tweede vorm veelvuldig voor. Wanneer de migranten kinderen krijgen en hier dus een 'tweede' (hier geboren) generatie 'migranten' komt, wordt het merendeel van de huwelijken van het derde type: de kinderen initiëren het huwelijk maar vragen goedkeuring aan de ouders. De enige categorie migranten waarvoor het huwelijk nog vaak geregeld wordt door de ouders, zijn de bruiden en bruidegomen in de thuislanden zelf. Er wordt vooral getrouwd met kennissen van de ouders, dan met bloedverwanten en dan met 'vreemden'.

Een tweede nuancering: het valt inderdaad op dat Turken en Marokkanen hun bruid/egom liever gaan kiezen in het 'thuisland'. (In 1991 huwden nog 75% van de Turkse mannen en 69% van de Turkse vrouwen met iemand die uit het thuisland overkwam. Ook bij de Marokkanen kiest meer dan de helft voor een partner uit het thuisland. Daarna komen de huwelijken met iemand uit de 'eigen etnische groep' hier in België. Slechts een marginale minderheid – en dan vooral de Marokkaanse mannen – heeft een Belgische partner. Op dit moment lijken de verdelingen niet veel te verschillen.) Maar het is interessant om te bekijken **waarom mensen teruggrijpen naar partners uit het thuisland**.

Veel **allochtone meisjes** geven aan voor een partner uit het thuisland te kiezen, omdat de allochtone jongens hier te traditioneel zijn, een slechte opleiding hebben, vaak werkloos zijn en geen vertrouwen uitstralen. Jongens uit het thuisland daarentegen vinden ze vaak opener, rustiger, beter geschoold en oprechter. Een huwelijk met iemand uit het thuisland heeft nog een ander voordeel: ontsnappen aan de traditionele inmenging van de schoonfamilie. Bij een huwelijk wordt het meisje verondersteld bij de familie van de jongen in te trekken, en er (alvast de eerste jaren) mee het huishouden te doen. Vaak worden meisjes dan een beetje de keukenmeid. Bij het overbrengen van een migrant uit het thuisland, vervalt die verplichting.

Allochtone jongens kiezen dan weer liever een meisje uit het thuisland, omdat de allochtone meisjes hier te vrijgevochten, te zelfstandig en te modern zijn. Ze kunnen die meisjes moeilijk voorstellen als de moeder van hun kinderen en schoondochter van hun ouders.

Dat de **bruiden en bruidegomen in Marokko en Turkije zélf** ook happig zijn om te trouwen met iemand hier, is eenvoudig te verklaren. Na de migratiestop is huwelijk nog één van de enige mogelijkheden om aan het eigen land te ontsnappen en een toekomst elders op te bouwen. De socio-economische situatie blijft moeilijk in de thuislanden. Op de 28,5 miljoen inwoners die Marokko in 1997 telt, leeft 48% nog op het platteland. 40,5 % zijn -15-jarigen en 6% 60-plussers. De economie van het land biedt geen plaats voor die enorme bevolkingsgroei. 49,5 % van de +15-jarigen is analfabeet. 80% van de kinderen gaat naar school. 1/3^e leeft onder de armoedegrens. 20% is werkloos. De situatie is ondertussen weinig veranderd.

Daarnaast blijken gemengde huwelijken toch **ook hun problemen** te kennen. De huwelijksmigranten die naar hier gehaald worden, krijgen – meer nog dan hun partners – te kampen met aanpassingsproblemen, maatschappelijke uitsluiting en achterstellingsmechanismen.

Marokkaanse **mannelijke** huwelijksmigranten hebben vaak het probleem niet direct hun draai te vinden in de samenleving en afhankelijk te zijn van hun vrouw. Ze vinden vaak geen werk door taalbarrières en het niet erkennen van ervaring of diploma's. Dat geeft een knauw aan het zelfbeeld. Er is ook de financiële druk: vaak moeten ze nog geld terugsturen naar de familie in het thuisland, willen ze geld verdienen om onafhankelijk te staan van de schoonouders of hebben ze zich in de schulden gewerkt voor het betalen van de bruidschat.

Bij overgekomen **vrouwen** ligt het probleem vaak in de schoonfamilie, waarbij men dikwijls inwoont. Er wordt niet verwacht dat ze zich emancipeert, maar vooral dat ze snel zwanger wordt en een traditionele huisvrouw wordt. Gezien allochtone jongens dikwijls net op zoek gaan naar volgzaam meisjes in het thuisland, gaat het vaak om jonge, ongeschoolde meisjes, die erg kwetsbaar zijn voor manipulatie door de schoonfamilie. Sommige vrouwen worden van de buitenwereld afgesloten, en in sommige gevallen ook slachtoffer van fysiek of psychisch geweld.

Gemengde huwelijken lopen daarom soms uit op een **scheiding**, maar niet per se meer dan een gemiddeld Belgisch huwelijk. Uit onderzoek bleek dat ongeveer 7% van de Turkse huwelijken na 5 tot 8 jaar weer ontbonden waren; bij de Marokkaanse huwelijken was dit dubbel zo veel. Echtscheiding komt vooral voor tussen in België wonende Marokkaanse vrouwen met een Marokkaanse huwelijksmigrant, en tussen de Turkse mannen die al in België wonen en hun Belgische partner.

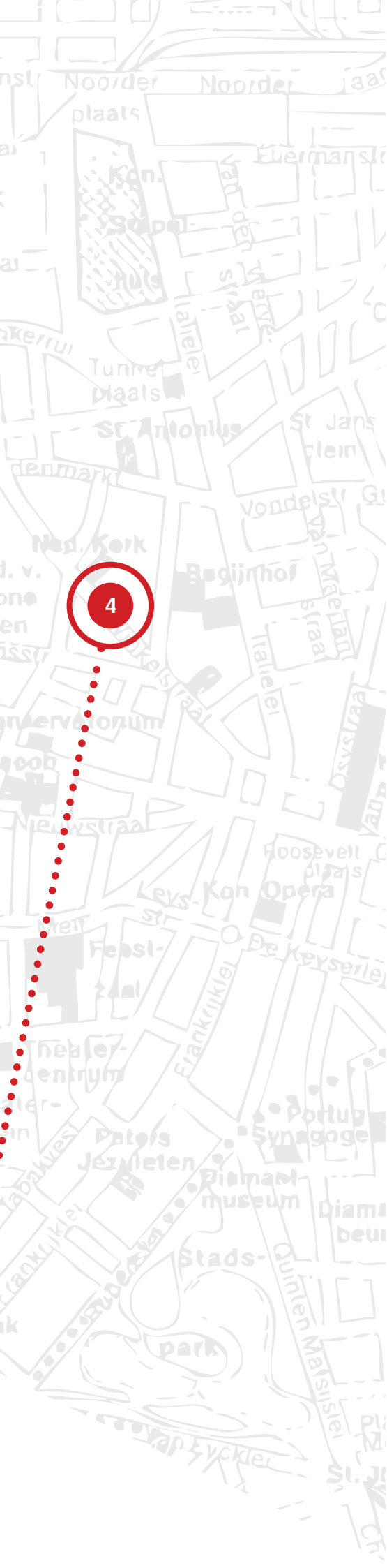
Om halt toe te roepen aan de 'stroom' van migranten, die van gezinshereniging/vorming gebruik maken om tóch – ondanks de migratiestop – naar België te komen, wordt het **beleid steeds strenger**. De voorwaarden voor **gezinshereniging** zijn sinds de jaren '80 verscherpt. Met achtereenvolgende wetswijzigingen werd de minimumleeftijd voor gezinshereniging opgetrokken, van de gezinshereniger garanties geëist naar degelijke huisvesting en voldoende bestaansmiddelen om de overkomenden op te vangen, werden gezinsherenigers ook steeds meer verplicht ingeschakeld in het inburgeringsbeleid. In de zomer van 2008 laaide het debat weer op met de vraag of er geen inkomensvoorwaarde gesteld moest worden aan wie zijn gezinsleden wil laten overkomen. De voorwaarde voor 'voldoende bestaansmiddelen' was er al, maar voor de Turken en Marokkanen (die toch de grootste groep gezinsherenigers vormen) was die voorwaarde er **niet** (vermits daar in de toenmalige akkoorden niets over was gezegd).

Ook **huwelijksmigratie** wordt meer aan banden gelegd. In plaats van één jaar, moeten pas getrouwde partners nu minstens drie jaar samen blijven vooraleer de overgekomen partner een definitieve verblijfskaart krijgt. Bij scheiding kan de rechter het huwelijk ook nietig verklaren en met terugwerkende kracht, zelfs na die drie jaar, verblijfsdocumenten intrekken. Ook de controle op 'schijnhuwelijken' verscherpt. Huwelijkspartners moeten nu, meer dan vroeger, bewijzen echt 'uit liefde' met elkaar te trouwen. Bij twijfel kan de gemeente een huwelijksaanvraag weigeren.

Stemrecht of naturalisatie: welke weg naar burgerschap?

De economische migranten werden naar hier gehaald om te werken: van enige vorm van inspraak was nooit sprake. Migrantten hadden geen stemrecht. Hoewel de Belgische vakbonden zeker in de jaren '40 en '50 weinig sympathie hadden voor de buitenlandse werknemers, is die houding tegen eind jaren zestig sterk veranderd. Meer en meer migranten sloten zich ook aan bij de vakbond, en die laatste begreep dat de belangen van de Belgische én buitenlandse werknemers dezelfde waren. De eis om meer stem én beslissingsmacht te geven aan die buitenlanders groeide, en vanaf de jaren zeventig zal de vakbond de eis voor **stemrecht voor migranten** gaan verdedigen.

Het Belgische beleid zal van in het begin erg wantrouwig staan tegenover stemrecht. De buitenlander werd nog te veel als 'de vreemde' bekeken die – hoewel hij evengoed belastingen betaalde – zich niet moest moeien met onze interne keuken. Om aan de eis

rond stemrecht te ontkomen, werd wel meer nagedacht over mogelijkheden om het Belg worden te versoepelen. Als migranten Belg werden, hadden ze immers automatisch ook stemrecht, zo werd geredeneerd. En dan was het probleem van de baan.

In 1984 wordt daarom het *Wetboek van de Belgische Nationaliteit* ingevoerd, waardoor Belg worden iets gemakkelijker werd. Maar voor veel mensen bleef het een moeilijke procedure: je moest een hele administratieve en gerechtelijke molen door, én je kreeg enkel de nationaliteit als je blijk gaf van voldoende 'integratiewil'. Die 'integratiewil' werd vaak op een vreemde manier getest: bloemkool kunnen klaarmaken was een klassieker, maar ook 'accentloos' Nederlands spreken, het al dan niet in huis hebben van Turkse of Arabische kranten, het dragen van een hoofddoek, de netheid van het huis, of de kinderen 'gewassen zijn' enzovoorts konden meespelen. De Belgische nationaliteit werd maar met mondjesmaat toegekend. De Marokkaanse gemeenschap zou 19% van alle naturalisaties voor haar rekening nemen, en daarmee de grootste groep 'nieuwe Belgen' worden. (Een Marokkaan zal gemakkelijker voor naturalisatie kiezen omdat hij voor de Marokkaanse staat nooit zijn oorspronkelijke nationaliteit kan verliezen.)

De nationaliteitsprocedure gaf het beleid de mogelijkheid de eis rond stemrecht voorlopig af te houden, hoewel Nederland het migrantenstemrecht in 1985 al invoerde. De oprichting van de Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid in 1988 was andermaal een manier om de eis rond stemrecht in de ijskast te steken.

Het is pas in 1992, wanneer België door de Europese Unie verplicht wordt ook stemrecht (geen stemplicht!) te geven aan inwonende **EU-burgers**, dat de eis van migrantenstemrecht terug op de politieke agenda komt. Maar weer reageert het beleid liever met een versoepeling van de nationaliteitswetgeving. Dit resulteert uiteindelijk – in 2000 – in de zogenaamde '*snel-Belg-wet*'. De Belgische nationaliteit aanvragen wordt daarbij vrij eenvoudig: je moet zeven jaar wettelijk in België verblijven en de nodige documenten kunnen voorleggen. De eis tot 'integratiewil' wordt ook afgeschaft.

Uiteindelijk geeft het beleid toch toe op de eis rond migrantenstemrecht. In 1999 krijgen niet EU-burgers in België stemrecht. Het gaat evenwel enkel om recht (geen plicht), je moet vijf jaar legaal in het land verbleven hebben én het blijft beperkt tot (minder beslissende) **gemeente- en provincieraadsverkiezingen**. De eis voor volwaardig stemrecht blijft.

Bronnen:

- Loobuyck P. (2004), *De 'herpositionering' van het migratie- en migrantendebat*, Samenleving en politiek, 11, 21-29
- Reniers G., Lievens J. (1999), *Stereotypen in perspectief: de evolutie van enkele aspecten van het huwelijk bij Turken en Marokkanen in België*, Migrantenstudies, pp 28-45
- Caestecker F., (2005), *De lappendeken van de huwelijksmigratie, beschouwingen bij de voorgenomen beleidsheroriëntering*, in *Huwelijksmigratie, een zaak voor de overheid?*, Acco
- Van den Broeck B., (2002), *Het failliet van de integratie? Het multiculturalismedebat in Vlaanderen*, in *Het failliet van de integratie?*, Acco, Leuven